

Εμμανουήλ Ροΐδης, «Μονόλογος Ευαισθήτου»

Ο Εμμ. Ροΐδης γεννήθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου το 1836. Μικρός έζησε στη Γένοβα της Ιταλίας. Σπούδασε στη Γερμανία νομικά και φιλοσοφία. Ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία (μυθιστόρημα, διηγήματα), την κριτική και τη δημοσιογραφία. Το ιστορικό του μυθιστόρημα *Η πάπισσα Ιωάννα* (1866) είναι από τα σημαντικότερα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Απεβίωσε το 1904 στην Αθήνα.

Ο *Μονόλογος ευαισθήτου* είναι χρονογράφημα.

Χρονογράφημα: δημοσιογραφικό κείμενο με λογοτεχνική χροιά που σχολιάζει επίκαιρα πολιτιστικά ή κοινωνικά ζητήματα με ελαφρύ, εύθυμο ή σατιρικό τρόπο.

Ο τίτλος είναι ειρωνικός. Ο Ροΐδης σατιρίζει τις συνήθειες των Αθηναίων του 19^{ου} αι.

Γλώσσα: απλή καθαρεύουσα

Αφήγηση: α' πρόσωπο-αυτοδιηγητικός αφηγητής, αμεσότητα με τον αναγνώστη, ζωντάνια/κατ' επίφαση εξομολογητικός τόνος

Ενότητες:

Α' «Μεγάλη δυστυχία... ελαττώματά των»: Τα θλιβερά θεάματα

Β' «Άλλο πράγμα... κηδεία του»: Η φιλία

Δ' «Άλλη σκληρότης... μπαρμπούνια και φιλέτο»: Η φιλανθρωπία

Ε' «Τρανή απόδειξις... μοναδικήν ευαισθησίαν»: Η σύζυγος

Σκοπός: Ο αφηγητής αυτοαποκαλείται ευαίσθητος, αλλά στην πραγματικότητα πρόκειται για αναίσθητο, καθώς συνδυάζει την υποκρισία, τη σκληρότητα, την αναισθησία, το ατομικό συμφέρον. Ο Ροΐδης θέλει να σαρκάσει όλους εκείνους που προσπαθούν με τις σοφιστείες και τον ορθολογισμό να καλύψουν τη μικρότητα της ψυχής τους.

Το χρονογράφημα στηρίζεται στον αντιθετικό άξονα της στάσης και της δράσης του «ευαισθήτου» απέναντι στη συμπεριφορά των άλλων, των «αναίσθητων» όπως τους αποκαλεί ο αφηγητής. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως μέσα τον εξομολογητικό τόνο του πρώτου προσώπου, την ειρωνεία, το χιούμορ και το κωμικό στοιχείο και τις σοφιστείες, για να αντιστρέψει το «φαίνεσθαι» και να αποκαλύψει τον πραγματικό χαρακτήρα του «ευαισθήτου». Ακόμα και οι σημαντικότερες δηλώσεις του στο κείμενο, δεν αντέχουν στην κριτική, καθώς αναιρούνται από το ειρωνικό ύφος που χρησιμοποιεί, π.χ. «μ' έκαμεν ο Θεός παραπολύ ευαίσθητον», «Θεός φυλάξει, ο φίλος μου να σκοτωθεί».

Ο «ευαίσθητος» αποφεύγει να παρευρεθεί σε κηδείες, γιατί σκέφτεται τον δικό του θάνατο και θα στενοχωρηθεί, τον ενοχλεί η στάση των συγγενών, το κλάμα τους του χαλάει το στομάχι και την όρεξη. Ο αφηγητής σκιαγραφεί τον εαυτό του, επιστρατεύοντας λέξεις και φράσεις που τονίζουν την «ευαισθησία» του: «πολύ καλήν καρδίαν», «ευαίσθητον», «δεν ημπορώ να ιδώ αποθαμένον», «δεν αγαπώ τους εγωιστάς», «θα μου έκοπτε την όρεξιν», «ευαίσθητο στομάχι», «Το στομάχι μου [...] δεν ημπορεί τον αστακόν και τας

συγκινήσεις», «πρέπει κανείς να συγχωρεί εις όσους αγαπά τα ελαττώματά των». Η πραγματικότητα: υποκριτής, ατομικιστής, εγωιστής

Ο φίλος διακινδυνεύει τη ζωή του, αλλά αυτός σκέφτεται το πρωινό ξύπνημα, τα τρεχάματα, τα έξοδα (αμαξιάτικα). Επιθυμεί να γλιτώσει τον φίλο για να μην πάνε χαμένα όσα ξόδεψε. Επικρίνει όσους παρευρίσκονται στις μονομαχίες των φίλων τους και τους δανείζουν χρήματα. Τους αποκαλεί σκληρόκαρδους και τους κατηγορεί για «αναισθησία». Αυτός αρνείται να στηρίξει οικονομικά κάποιον φίλο του, ακόμα κι αν από αυτό εξαρτάται η τιμή και η ζωή του. Χρησιμοποιεί το επιχείρημα πως ενδέχεται να μην του αποδώσει τα χρήματα στην προθεσμία που ορίστηκε και έτσι, αν τον συναντούσε στον δρόμο, θα προσποιείτο πως δεν τον είδε, με αποτέλεσμα αυτού να «εργαγίζετο» η καρδιά του. Γι' αυτό προτιμά παρά να τον δει αγάριστο, να τον κλάψει «αποθαμένον». Η πραγματικότητα: εγωκεντρικός, ιδιοτελής, ανάλγητος, υποκριτής, αδιάφορος.

Ο «ευαίσθητος» προσποιείται την ύπαρξη φιλεύσπλαχνων αισθημάτων και ενδιαφέροντος για τους απόρους και τους ασθενείς, αλλά δεν παρέχει καμία βοήθεια σ' αυτούς. Επικρίνει εκείνους που δίνουν ελεημοσύνη στους φτωχούς, γιατί: είναι ικανοί να εργαστούν, έτσι ενθαρρύνουν την σκηνηρία τους, προμακραίνουν την άθλια, βασανισμένη ζωή τους, ενώ ο θάνατος είναι ευεργεσία γι' αυτούς. Όταν του ζήτησαν συνεισφορά για να συσταθεί «λαϊκόν μαγειρείον», αρνήθηκε, γιατί δεν είναι «άκαρδος» «καθώς οι άλλοι», είναι «ευαίσθητος», δεν μπορεί να σκέφτεται τους δυστυχείς και αυτός δίπλα να τρώει μαρμπούνια και φιλέτο. Η πραγματικότητα: υποκρισία, φιλαυτία, έλλειψη ανθρωπιάς, αναισθησία

Γάμος του «ευαισθήτου» από συμφέρον-εγκατάλειψη της άρρωστης γυναίκας του (την αποκαλεί αναισθητή). Απόδειξη της «ευαισθησίας» του είναι ο γάμος του, για να έχει ένα σπιτικό και μια γυναίκα να τον περιποιείται. Πήρε γυναίκα «πλούσιαν ασχημομούραν», με μεγάλη μύτη και ψεύτικα δόντια. Αυτό το παρουσιάζει ως «ευγένεια της ψυχής» του και ισχυρίζεται ότι γι' αυτό την αγαπά περισσότερο. Αν νυμφευόταν όμορφη, αυτό θα βασάνιζε την ευαισθησία του, καθώς θα σκεφτόταν πως τον πήρε για τα επτά του σπίτια. Απόδειξη της αγάπης του θεωρεί τη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της ασθένειας της συζύγου του. Επειδή, τάχα, δεν μπορούσε να τη βλέπει να υποφέρει, έβγαине έξω διασκεδάζοντας σε θέατρα, γεύματα, εκδρομές, ενώ από τη «λύπη» του πήρε και Γαλλίδα «παρηγορήτριαν». Η σύζυγός του, όμως, προσπαθεί να τον ευχαριστεί, ποτέ δεν ρωτά τι κάνει, είναι φρόνιμη, ήσυχη νοικοκυρά, δεν ξοδεύει πολλά, το σπίτι λάμπει, και αυτός βρίσκει το φαΐ που του αρέσει. Υποστηρίζει πως της λείπει η ευαισθησία. Κι αυτό το κατάλαβε όταν αρρώστησε ο ίδιος: δεν έλειψε από κοντά του, αγρυπνούσε δίπλα του, του έδινε γιατρικά, τον άλλαζε. Ο «ευαίσθητος» υποψιάστηκε ότι δεν έχει «ούτε καλήν όσφρησιν ούτε μεγάλην ευαισθησίαν», γιατί αντέχει να τον βλέπει να υποφέρει. Πιστεύει πως η υπερβολική τρυφερότητα των γυναικών είναι παραμύθι. Ο «ευαίσθητος» αποκαλύπτει τον πραγματικό του χαρακτήρα προς το τέλος, όταν παραδέχεται: «χωρίς να με συνερίζεται διά τον κακόν μου τρόπον». Η πραγματικότητα: σκληρότητα, αναισθησία, φιλαυτία, απανθρωπιά, συμφεροντολογία, υποκρισία).